

BACH-COLLEGIUM PRAHA

www.bachcollegium.cz

ŽIVÝ VIDEOPŘENOS KONCERTU
z kostela sv. Jana Nepomuckého na Skalce
Vyšehradská ul., Praha 2

Čtvrtek 10. prosince 2020 v 19.00

koncert č. M45

Přijď, Spasiteli lidstva

účinkují:

Markéta Böhmová – soprán

Lucie Hilscherová – alt

Ondřej Holub – tenor

Jaromír Nosek – bas

Hana Kubisová, Midori Hayashi – housle

Věra Binarová, Jindřiška Janálová – viola

Pavel Verner – violoncello

Zuzana Vojáčková – kontrabas

Linda Sítková – varhany, varhanní pozitiv

Jiří Mátl – dirigent

PROGRAM:

Johann Sebastian Bach

(1685 – 1750)

Fantasie a fuga g moll

BWV 542, pro varhany

Schwingt freudig euch empor

výběr z kantáty BWV 36 pro sóla, orchestr a varhany

2. Chorál - duet soprán, alt: *Nun komm, der Heiden Heiland*
5. Árie bas: *Willkommen, werter Schatz!*
6. Chorál tenor: *Der du bist dem Vater gleich*
7. Árie soprán: *Auch mit gedämpften, schwachen Stimmen*

Nun komm,

der Heiden Heiland

BWV 659, 660 a 661, chorální předehry pro varhany

Nun komm,

der Heiden Heiland

kantáta BWV 61, pro sóla, orchestr a varhany

1. Sbor (Overture): *Nun komm, der Heiden Heiland*
2. Recitativ tenor: *Der Heiland ist gekommen*
3. Árie tenor: *Komm, Jesu, komm zu deiner Kirche*
4. Recitativ bas: *Siehe, ich stehe vor der Tür und klopfe an*
5. Árie soprán: *Öffne dich, mein ganzes Herze*
6. Chorál: *Amen, amen! Komm, du schöne Freudenkrone, bleib nicht lange!*

Adventní doba je obdobím tichého, kajícího rozjímání, plná očekávání příchodu Spasitele. Pro adventní neděle platilo proto v Lipsku v Bachově době tzv. *tempus clausum* období, během něhož nebyla v kostele povolena figurální hudba tj. kantáty. Jedinou výjimkou byla první neděle adventní, na kterou připadal zároveň svátek začátku nového liturgického roku. Všechny adventní kantáty Johanna Sebastiana Bacha jsou tedy určeny právě pro první neděli adventní. A mají záměrně velmi skromné, většinou jen smyčcové obsazení, protože větší slavnostní orchestr by příliš vytrhoval z adventního soustředění.

Ústředním tématem dnešního koncertu i bachových adventních kantát je chorál *Nun komm, der Heiden Heiland / Přijď již, Spasiteli pohanů*. Jedná se o původně latinský chorál *Veni, redemptor gentium*, který napsal ve 4. století sv. Ambrosius. V době německé reformace pak jeho text přeložil do němčiny Martin Luther. V německém prostředí chorál velmi zdomácněl, stal se jakousi adventní hymnou a vyhledávanou inspirací adventních hudebních děl. Výjimkou nebyl ani Johann Sebastian Bach, který její melodii zpracoval v různých variacích ve svých adventních kantátách celkem desetkrát a neměla ani jeho varhanní tvorbu.

V první části koncertu uvedeme čtyři vybrané části z adventní kantáty BWV 36 *Schwingt freudig euch empor*, z nichž dvě zpracovávají naši chorální předlohu *Nun komm, der Heiden Heiland*. Kantáta měla složitý vývoj. Bach ji nejprve použil minimálně ve třech verzích pro různé světské příležitosti. Až nakonec ji rozšířil, opatřil liturgickým textem a uvedl v podobě, kterou známe dnes, 2. prosince roku 1731 v Lipsku.

Duet sopránu a altu zhudebňuje první sloku chorálu *Nun komm, der Heiden Heiland*. Oba hlasy doprovázené jen basso continuum jsou vedeny kánonickou formou v těsném dialogu a vytváří působivý obraz ve čtyřech oddělených částech, odpovídajících jednotlivým veršům textu: *Přijď již, Spasiteli pohanů, v dítěti Marie Panny zjevený, celý svět žasne nad tím, že mu Bůh určil takové zrození*.

Další árie, určená sólovému basu s doprovodem smyčců, vítá v radostné náladě očekávaného Spasitele: *Willkommen, werter Schatz! / Buď vítán, drahocenný poklade!* Slavnostní tónina D dur je u Bacha pro tyto příležitosti obvyklá. Použití opakujících se triolových skupin v houslovém partu zase symbolizuje gesto vítání,

rezonující se závěrečným veršem: *Vejdi ke mně do mého očištěného srdce!*

Následuje zhudebnění 6. sloky chorálu *Nun komm, der Heiden Heiland: Der du bist dem Vater gleich / Ty, jenž jsi roven Otci*. Melodie chorálu, kterou přednáší sólový tenor, je ponechána ve své původní čisté formě a je doprovázena velmi živým instrumentálním triem plným energie, vášně a intenzity. Melodie chorálu symbolizuje pozemského lidského ducha obklopeného prudkou dynamikou tří božských osob.

Árie *Auch mit gedämpften, schwachen Stimmen / Také zastřenými, slabými hlasy lze uctívat velebnost Boha* patří k nejkrásnějším bachovým áriím. Velmi křehký, jemný a pokorný duet sólového sopránů a sólových houslí citlivě vystihuje zhudebněný text a zřetelně sděluje poselství, že ač jsme slabí a nicotní, Bůh náš hlas slyší, že i ten poslední člověk je pro Boha cenný a má nezastupitelnou roli v jeho plánu.

Johann Sebastian Bach se stejně jako v tvorbě vokální i ve varhanních skladbách často inspiroval chorály. To platí i o chorálu *Nun komm der Heiden Heiland*, který zpracoval Bach ve třech chorálních předehrách. Všechny tři pocházejí z Bachova lipského období a jsou takto zařazeny i ve sbírce tzv. Lipských chorálů. Zde Bach opakovaně využívá trojího ztvárnění podtrhujícího textovou nebo teologickou předlohu. Podobně jako *Nun komm* je třikrát zhudebněn chorál *Allein Gott in der Höh sei Ehr* (zde jednotlivé předehry představují Otce, Syna a Ducha svatého). Tři verze *Nun komm* ovšem neznázorňují Svatou Trojici, ale mají souvislost s texty jednotlivých slok chorálu. První chorálová předehra hudebně evokuje vtělení božího dítěte do těla Marie Panny. Tajemství, údiv, něha i krása zaznívá v colorovaném cantu firmu v sopránů, podepřeném plynule a klidně kráčejičím basem. Druhé zpracování je výrazně energičtější, poměrně živé trio představuje sestoupení Krista do pekel a zápas s ďáblem. Vrcholem je oslava Boží velikosti ve třetím zpracování v plénové dynamice, zde je chorál jako obraz jistoty a podstaty bytí v cantu firmu v basu. Text odkazuje na doxologii Sláva Otci i Synu i Duchu svatému.

Hlavním bodem programu dnešního koncertu je kantáta BWV 61, která nese náš dnešní chorál *Nun komm, der Heiden Heiland* přímo v názvu. Bach ji zkomponoval ve Výmaru, kde byla také 2. prosince roku 1714 poprvé uvedena. Další doložené provedení bylo pak v roce 1723 v Lipsku.

Vstupní část opět zpracovává nám již známou první sloku Lutherova chorálu, která je tentokrát určena smíšenému sboru. Doprovod smyčcového orchestru je napsán ve formě francouzské ouvertury s typicky tečkovaným rytmem. Použití této světské formy, která sloužila jako hudební doprovod při příchodu francouzských králů, bylo v duchovních dílech tehdy nepředstavitelné, ale Bach jako velký experimentátor ji vhodně zvolil jako symbol příchodu Krále nebeského.

Tenorová árie má svěží doprovod unisono vedených houslí a viol, což přináší bohatou, tmavší barvu zvuku a podtrhuje důležitost sdělení. Devítí osminový takt, tedy 3x třiosminový je zase u Bacha vždy symbolem Boží trojice. *Přijď, Ježíši, přijď ke své církvi a daruj požehnaný nový rok!* zpívá tenorista v klasické da capo árii italského typu. Tento verš také prozrazuje, že byla kantáta určena pro první neděli nového církevního roku.

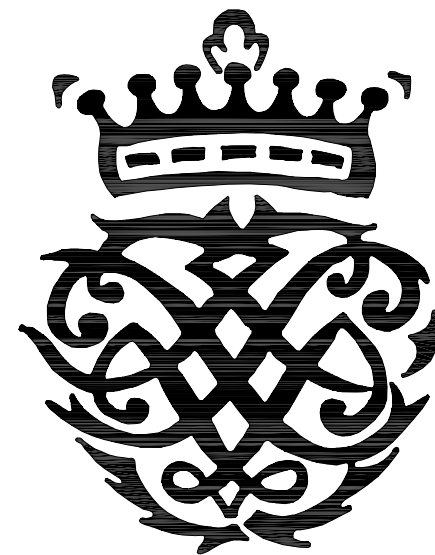
Následující basový recitativ je perlou celé kantáty, nenechme si ho ujít. Zhudebňuje biblický verš z knihy Zjevení 3, 20: *Hle, stojím přede dveřmi a tluču. Zaslechne-li kdo můj hlas a otevře mi, vejdu k němu a budu s ním večeřet a on se mnou*. Bach nechává celý orchestr hrát po celou dobu jen pizzicato na každou dobu taktu, čímž nápaditě evokuje klepání na dveře. Nad tímto doprovodem se vznáší basista představující hlas Krista, který nás překrásnou jímavou melodií zve coby laskavý moudrý Otec, abychom otevřeli dveře svého srdce. Z Bachovy hudby zřetelně cítíme nesmírnou touhu, aby Bůh vešel a zasedl s námi k symbolické večeři.

Poslední árie této kantáty je svěřena sólovému sopránů a má velmi skromný doprovod - jen basso continuo se sólovým violoncellem. *Otevři se, celé mé srdce, Ježíš přichází a vejde dovnitř* zpívá sopranistka a odkrývá velmi intimní hudbu, která se snoubí s citlivým provedením. Střední část árie přináší nejprve kontrastní výraz s textem: *I když jsem jen prach a popel, přece mě nechce odvrhnout a nakonec vrcholí představou šťastného naplnění: Ó jak šťastný budu, stanu-li se Kristovým příbytkem*. Ladně tekoucí osminy v partu violoncella navozují dokonalou atmosféru nebeského pokoje.

Bach překvapivě končí kantátu nikoli úvodním chorálem, ale velkolepou harmonizací poslední poloviny chorálu *Wie schön leuchtet der Morgenstern / Jak krásně svítí jitřenka*. Cantus firmus melodie je svěřený sopránů, ostatní hlasy svým pohybem, dynamikou a energií dokreslují závěrečný verš kantáty: *"Amen, amen! Přijď, krásná koruno radosti, neotálej dlouho! Tebe s touhou očekávám"*.

Jiří Mátl

Bach-Collegium Praha
s podporou Městské části Praha 5

Bach
collegium
praha

ŽIVÝ VIDEOPŘENOS KONCERTU

Čtvrtek 10. prosince 2020 v 19.00

z kostela sv. Jana Nepomuckého na Skalce
v Praze